

Kriittisyys, raha ja vaikutukset - mitä meidän tulisi saada aikaiseksi hallintotieteessä?

Tieteenteossa kriittisyydelle annetaan usein itseisarvo: ilman sitä tiede ei kehity. Tieteellisiä julkaisuja arvioitaessa jokaisen kehittyvän tutkijan tulisi etsiä aina tahoja, jotka osaavat "antaa selkään niin, että tuntuu". Tällaisiksi tahoiksi esitetään hieman itseltään selvästi oman oppialan kansainvälisiä julkaisufoorumeja ikään kuin ne olisivat yksiselitteisen selkeitä. Allekirjoittanut työstää parhaillaan Kuopion yliopiston yhteiskuntatieteellisten tiedekunnan tutkijoiden näkemyksistä kriteereitä, jotta kohta alkava rahanjako julkaisujen pohjalta olisi oikeudenmukainen. Lohdullista on se, että myös muissa tiedekunnissa ja tieteenaloissa koetaan epäoikeudenmukaisuutta arvioinnissa. Silti näyttää olevan vaikeaa tiedostaa, että tämä voi olla omien arviointikriteerien järjestelmällisen analyysin laiminlyönnin seuraus. Jos muut asettavat kriteerit, ovat ne tunnetusti aina tutkijoille vääriä. Tulisi siis pohtia, toteutuuko oikeudenmukaisuus, jotta kritiikillekin tulisi todelliset kasvot.

Tehtävä ei ole kunnioitusta herättävä ja yksimielisyyden saavuttaminen kriteereistä on vähintäänkin vaikeaa. Yhden parhaimmaksi ilmoittamasta julkaisufoorumista toinen ei välttämättä edes ole tietoinen. Joillekin taas ehdottomat kansainväliset huippulehdet eivät tule edes listatuksi. Niissä julkaisemisen tavoittelu kuulemma edellyttäisi jo tutkijana työskentelemistä Harvardissa. Erityisen huolestuttavaa on silti se, että jos julkaisee lehdissä, jotka eivät edes lukeudu JCR Social Sciences indeksiin, mutta mm. tuo indeksi luo arviointikriteerien rahanjaolle. Tämä koskee luonnollisesti kaikkia yliopistoja ja arviointia ylipäänsä. Ongelmaksi ei siis muodostukaan niinkään alhainen IF-arvo, vaan lehden puuttuminen luettelosta.

Hallintotieteissä arviointia ei yhtään helpota se, että se on monitieteinen konstruktio. Se elää toiminnasta seuraavan teorian ja teoriasta seuraavan toiminnan alati muuttuvilla ehdoilla. Tämä ilmenee siten, että uusia julkaisufoorumeja syntyy jatkuvasti ja metodologisesti ja miksei jopa paradigmaattisesti niiden kirjo vain kasvaa. Vanhemmat A-luokan lehdet PAR, ASQ, Academy of Mgmt Review, PA, Administration & Society, ovat saaneet rinnalleen mm. Public Mgmt Review ja J-PARTin, mutta samanaikaisesti organisaatiotutkimus tuottaa uusia lehtiä alati. Tilanne muuttuukin, jos tutkija valitsee analyysitasokseen ja urapolukseen esimerkiksi organisaatiotutkimuksen. Edellä mainittuja lehtiä enemmän hänen A-luokkansa on Organization, Organization Science yms. tyyppiset lehdet. Jos hän taas kohdistaa tutkimuksensa tiettyyn substanssiin, niin hänelle käy samalla tavoin kuin taloustieteilijällekin. Indekseissä huomaakin siirtyvänsä JCR Social Sciences pohjasta yleisempään tieteellisten lehtien JCR luokkaan. Health Policy ei olekaan enää yhteiskuntatiedettä sen enempiä kuin Health Economics. Kun kaiken lisäksi on aloja, joissa substanssi tai muu kuin englanninkielinen julkaiseminen sekä kansallinen julkaiseminen ylikorostuvat (vrt. esim. oikeustieteet), niin vaikeudet kasvavat. Kun tähän sotkuun sitten lisätään se tieto, että lehtiä ei automaattisesti indeksoidakaan tiettyihin luokkiin, niin arviointikriteereitä etsivä nostaa helposti kätensä pystyyn.

Kun sitten vielä otetaan huomioon sekin, että esimerkiksi tuotantotalouden tutkija saattaa tavoitella joillakin analyysitasoilla samoja lehtiä kuin hallintotieteilijä, niin arviointikriteereitä täytyneen pohtia uudelleen. Tuotantotalouden tutkijalle kun kansainvälisissä substanssilehdissä (esim. TQM) julkaiseminen ei ole niin arvokasta kuin esimerkiksi Academy of Management Reviewssa. Miksi? Koska tuossa lehdessä esi-

tetään teorioita yleisemmin esimerkiksi organisoitumisesta. Tulisiko siis kaiken organisoimista, hallintoa ja johtamista koskevien julkaisujen arviointikriteerien olla niin yleisellä tasolla, että se sateenvarjonomaisesti kattaisi kaiken? Jos tähän vastaa kyllä, niin ainoaksi todelliseksi kriteeriksi tuleekin sitten niiden julkaisufoorumien tavoittelu, jotka eivät ole substanssilähtöisiä sekä organisoimista/hallinnon ytimessä. Tällöin lehtien lukumäärä vähenee roimasti. Tasapuolisuutta mannerten välillekään ei silti ole helppoa rakentaa. Esimerkiksi PAR on väistämättä toisille myös kansallinen julkaisufoorumi Yhdysvalloissa kun taas PA on sitä Euroopassa.

Oli ehdotus tutkijoille kriteereistä ja kritiikistäkin mikä tahansa, on ehdottajalle tiedossa vaikeuksia. Tutkijat, myös muissa tieteenaloissa, asettavat luonnollisesti mieluiten tärkeiksi ne foorumit mitä itse käyttävät ja kotiinpäin vetoa on tiedossa takuuvarmasti yhtä lailla luonnontieteissäkin. Tutkijat, ainakin alustavan kyselyni mukaan, näyttävät hyväksyvän tutkijan tuotoksen arviointiajaksi n. 3-5- vuotta. Tämä paljastaa ainakin tutkijan esimerkiksi julkaisuintensiteetin (vrt. viiden vuoden virat) Yhtenä ongelmana on silti se, että yhteiskuntatieteissä oletetaan ja odotetaan myös kansallista julkaisemista. Tästä näyttäisi tulevaisuudessalähinnä seuraavaan vain keppeä enemmän kuin porkkanaa. Kriittisesti tulisikin siis pohtia sitä onko jako kansallinen / kansainvälinen 30% / 70 % vai 70 % / 30 %, mikäli rahanjaossa aiotaan pärjätä. Vai pystytäänkö kansalliselle julkaisemisellekin antamaan rahallinen arvo?

Niin ikään tutkijoiden tulisi pohtia myös aidosti sitä, profiloituuko yksittäisten teemojen tutkijaksi - näinhän mm. Yhdysvalloissa tehdään. Näin myös julkaisufoorumeja yhtenäistämisen onnistuu paremmin ja tällöin profiloituminen tapahtunee myös laitostasolla. Jos taas ajattelemme vaikkapa John J. Kirlinin (J-PART 6, 1996, 161-185) tavoin, että julkishallinnon on luotava arvoja yhteiskunnallisen toiminnan pohjaksi, niin tilanne saa uuden käänteen. Silloin joudutaan aidosti pohtimaan sitä, mitä seuraa siitä, jos julkishallinnon toimivuuttakin arvioidaan vain sen perusteella, miten hyvin se tuottaa palvelujen kansalaisille. Kirlinin mukaan julkishallinnon muut osa-alueet kuten toimiva ohjausjärjestelmä unohtuvat tällöin täysin. Mitähän siitäkin seuraisi, että palkkioita maksettaisiin suoraan julkaisujen pohjalta. Julkaisujen kasvua toki, mutta kävisikö siinä, kuten näyttää muissa tieteissä käyneen, että määrällä todellakin yritetään korvata laatu ja divergentit tutkijat kuolevat sukupuuttoon. Voisiko yhteiskunnalle olla todella eduksi, ettei kukaan enää loisikaan arvoja? Yrittäisi vain seurata kriteereitä, vaikei edes hyväksyä ja ymmärtää niitä. Vaikeita kysymyksiä - joihin ei ole helppoja vastauksia.

Tätä vasten ajateltuna jenkki-kollegan yliopistossa käytössä oleva järjestelmä ei olisikaan niin kamala kuin pelätään. Tiedekunta tai koulu on laatinut itselleen yhteisesti sovitun hallintotieteellisten julkaisufoorumiluettelon, jossa mm. lehdet ovat luokissa A, B ja C. Näille on laskettu erilliset kertoimet siten, että esimerkiksi kolme C julkaisua vastaa yhtä A julkaisua (esim. kolme Public Management vastaa yhtä PAR). Jopa rahoitushakemuksista saa pisteitä, sai rahoitusta tai ei. Kaikki arvioidaan kaikilla kriteerialueilla ja yhteenlaskettu tuloslista kaikista tutkijoista julkistetaan joka vuosi huonoimmasta parhaimpaan. Oikeudenmukaisuuden vuoksi senioritutkijat joutuvat palauttamaan osan saamastaan tutkimusrahoituksesta nuoremmille, tietyn rajan jälkeen. Tämä kuulemma toimii oikeudenmukaisesti ja viimeiseksi listassa jäävä hyväksyy osansa nurisematta.

Onko tästä malliksi? Epäilen vahvasti. Joka tapauksessa tilanne on vakava. Voisi olla ainakin paikallaan, että valtakunnallisesti edes laadittaisiin tieteenaloja tasapainottavia kriteereitä. Jo parin vuoden sisällä rahaa jaetaan myös julkaisutoiminnasta. Silloin viimeistään tulisi olla nykyistä enemmän tiedossa se, mikä on kritiikin, rahan ja vaikutusten pyhän kolminaisuuden syvempi yhteys tieteellisen tiedon kehittymiselle.

Jari Vuori